

Hová címezzük a levelet?

Az utóbbi időben az érdeklődés középpontjába kerültek az iskolai könyvtárak. A vélemények így összegezhethők: nagy szükség van rájuk, de különböző okoknál fogva nem funkcionálnak. Jogosan állapítja meg Sallai István a Kortárs ez évi 8. számában, hogy „Talán mindenki közül a legsúlyosabban érinti a könyvtári elmaradottság a jövő állampolgárait, a gyerekeket.” Az elfogultságtól mentes, tárgyilagos külföldi szakemberek is észrevették könyvtáraink elmaradottságát. A The Library World ez évi júniusi számának egyik cikkírója így fogalmazza meg tapasztalatait: „Ha az a középiskolai könyvtár, amelyet meglátogattam Budapesten, tipikus, akkor még nagyon sok tennivaló van.” Ezt a helyzetet mi is ismerjük, és próbálunk változtatni rajta.

Nézzük a tennivalókat az oktatás korszerűsítése oldaláról! Nagyon fontosnak tartjuk a tanulók aktivitását, ugyanakkor nincs mód a megvalósítására (még ha a pedagógusban meg is volna a szándék), a tanulók öntevékenysége nem tud teret kapni. Hogy egy sport-analógiával éljek: olyan ez, mintha úszoda és víz nélkül kellené úszni. Az iskolai munka szervezésében viszonylag kevés gondot fordítanak azokra a formákra, ahol a gyermek öntevékenysége érvényesülhet. Elhanyagoltak a szertárak, előadótermek, nincsenek tanuló kísérletek, a nyelvi laboratóriumok a beporosodástól, a nemtörődömségtől „kopnak” el. Sok helyen még névleg sincs könyvtár, ahol van, nem korszerű, nincs színvonalas könyvtári szolgáltatás. Alig két tucat általános és középiskolát vehetünk ki a mintegy hat és félezerből, ahol a biztató jövőt láthatjuk, ahol a tanulónak nem kell „szárazon úszni”.

Mindannyian egészen természetesen tartjuk, ha az úszósport vezetői a helyzet javítását az úszoda-építéssel kezdik. A tanulói aktivitás érvényesülési határfokának javításánál viszont más szemlélettel találkozunk. A szertárak, laboratóriumok, könyvtárak hiá-

nyát, fogyatékos felszerelését a tanárok szemére hányják. Tipikusnak mondható a november 23-i debreceni ankét példája. Az Írószövetség, a Módszertani Közlemények és a debreceni Tanítóképző tájleltő ankétot szervezett az iskolai könyvtárak problémáinak megvitatására. A több mint 60 meghívott között 20 iskolaigazgató, illetőleg tanácsi vezető volt. De egy sem tartotta fontosnak elmenni oda, ahol a helyzet javítását beszélték meg. Hasonló volt a statisztikai kép ez év májusában a Nyíregyházán szervezett ankéton is, ahol a pedagógusok továbbképzésének könyvtári feltételeiről folyt a vita. De lehet-e a gazda nélkül számvetést csinálni?

A tennivalókat és a tenni-tudókat pontosan ismerjük. 1968-ban az általános iskolai könyvtárak fejlesztésére fordított összeg 4 millióval csökkent, s ez katasztrófális visszaesés. Világosan megállapíthatók a felelősök: a járási tanácsok művelődésügyi osztályvezetői nem álltak a sarkukra, s engedték a könyvtárfejlesztésre tervezett összeget más területre elvinni. A középiskolai ifjúsági könyvtárak fejlesztésében némi emelkedés mutatható ki, amely azt is igazolja, hogy a saját költségvetésükkel gazdálkodó középiskolai igazgatók gondoltak a könyvtárra. Ugyanakkor nem vagyok meggyőződve arról, hogy költségvetési lehetőségeik határain belül nem tehettek volna-e többet.

A könyvtárhoz helyiség kell. Ismerem és méltányolom iskoláink túlszűfoaltságát, elhelyezési nehézségeit. Úgy látom, hogy alig van olyan általános iskola, ahol a létszámcsökkenéssel és a váltás szintentartásával számolva ne lehetne tanterem nagyságú helyet biztosítani. A középiskolákban is ugyan-ez a helyzet. Eppen ebből kiindulva nagyon reálisnak tartom a Művelődésügyi Minisztériumnak azt a tervét, amit a „Fejlesztési irányelvek a tanácsok számára” c. dokumentumban fogalmazott meg: „Legyen minden iskolában könyvtár. Az osztott iskolákban és a középiskolákban legyen önálló könyvtári helyiség.”

A könyvtár elhelyezési ügyében első számú címzett az iskola igazgatója. A működtetéséért is első-

sorban ő tehető felelőssé, de nem kizárólagosan. Az igazgató korszerű pedagógiai szemléletétől nagymértékben függ, hogy az iskolai könyvtár a tanulók és a nevelők önképzésének műhelyévé, az iskolai oktató-nevelő munka szerves részévé válik-e, vagy sem.

Könyvtári szolgáltatás csak könyvtáros útján lehetséges. Természetesnek kell tartanunk, hogy a könyvtárosi munkához is szükség van munkaerőre, mégpedig megfizetett munkaidőben. A munkaidő kedvezményt, illetőleg a függetlenített könyvtárost — jogkörüknél fogva — a kinevező szervek, a tanácsok biztosíthatják. A könyvtáros munkaidejének rendezése a helyzet javításának kardinális kérdése. A korszerű pedagógiai szemlélet kialakításának követelményét a könyvtárral kapcsolatban csak ennek rendezése után állíthatjuk fel. Ezért viszont — az igazgatóval az élen — szinte az egész tantestület felelős. Mert mit lehet kezdeni az olyan pedagógiai felfogással, hogy a pedagógus — gyengébb felelet esetén — eltiltja a tanulót az olvasástól, a könyvtártól, arra való hivatkozással, hogy elveszi idejét a tanulástól. Az effajta autokratikus nevelői felfogás aligha biztosít jó feltételeket az oktatási folyamat vezetésében a tanulói öntevékenységek, az önképzésnek.

Sok még a tennivaló addig, amíg a könyv szinte minden tantárgyban (nemcsak a magyar nyelv és irodalomban) az önképzés munkaeszközévé válik. A korszerű iskolakönyvtári tevékenység kialakításában az egész tantestületnek vannak feladatai, mert a szolgáltatásokat nem egyedül a könyvtár kezelésével megbízott pedagógus, hanem a tantestület egésze nyújtja a tanulóknak. Természetesen, vannak csupán az iskolai könyvtárosokra háruló munkák, amelyeket egyedül is képesek elrendezni, amelyekben egyedül ők az illetékesek. A könyvtár működéséért, a könyvtárban levő állapotokért közvetlenül ők a felelősök, de csak a lehetőségeik határáig. A feltételeket a tanácsok, az iskolaigazgatók és a tantestület biztosíthatja. A levelet elsősorban nekik kell címezni iskolai könyvtár ügyben.